

Тема. Учитель – класний керівник.

План

1. Складові педагогічної майстерності.
2. Основні завдання і функції вчителя-вихователя, класного керівника.
3. Специфіка роботи класовода початкових класів з дитячими організаціями.
4. Напрями, форми роботи класного керівника.
5. Критерії оцінювання ефективності виховного процесу.

Рекомендована література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. 4-те видання, стереотипне: Навчальний посібник / Н.П. Волкова. - К., "Академвидав", 2012. - 616 с.
2. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник, - К.: Знання-Прес, 2003.
3. Педагогіка: Хрестоматія. — 2-ге вид., стер. Допущено МОН / Уклад. А.І. Кузьмінський. — К., Знання, 2006. — 700 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка. Видання 3-тє, стереотипне: Навчальний посібник / М.М. Фіцула. - К., "Академвидав", 2009. - 560с.

Нормативно-правова база:

1. Закон України про освіту від 05.09.2017 № 2145- VIII
2. Закон України "Про повну загальну середню освіту" від 16 січня 2020 року № 463-IX
3. Закон про охорону дитинства від 26.04.2001 №2402-III із змінами
4. Конвенція ООН про права дитини (ООН: Конвенція. Міжнародний документ від 20.11.1989)
5. Наказ № 434 від 06 вересня 2000 року Про затвердження Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006)
6. Положення про класного керівника закладу системи загальної середньої освіти від 06.09.2000 №434 із змінами.

1. Складові педагогічної майстерності.

Робота класного керівника.

Для організації навчально-виховної роботи в школі серед найбільш досвідчених учителів призначаються класні керівники. їхня діяльність регламентується спеціальним положенням. У Положенні про середню школу України (1991 р.) зазначено: "Щоденне керівництво навчально-виховною роботою в класі здійснюється класним керівником, що призначається адміністрацією школи з числа вчителів, що викладають у цьому класі". Виховна діяльність класного керівника досягає мети і дає кращі результати за умови, якщо вона проводиться у визначеній системі. Під системою роботи класного керівника варто розуміти сукупність взаємозалежних виховних заходів, що випливають з цілей і завдань виховання в цілому.

Професіоналізм людини в будь-якій галузі залежить від рівня майстерності. Педагогічна майстерність тісно переплітається з поняттям «педагогічне мистецтво»

Майстерність – високе мистецтво, довершене вміння в певній галузі.

Педагогічна майстерність – досконале, творче виконання педагогом-вихователем своїх професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості вихованця, забезпечення високого рівня її інтелектуального і морально-духовного розвитку.

А.С.Макаренко писав: «Майстерність вихователя не є якимось особливим мистецтвом, що вимагає таланту, але це спеціальність, якої треба навчитись, як треба навчити лікаря його майстерності, як треба навчити музиканта».

Педагогічна майстерність включає компоненти:

- Морально-духовні цінності;
- Професійні знання;
- Соціально-педагогічні якості;
- Психолого-педагогічні вміння;
- Педагогічну техніку.

Структура педагогічної майстерності

2. Функції класного керівника: діагностична, організаторська, виховна, координаційна, стимулююча. У «Положенні про класного керівника закладу системи загальної середньої освіти від 06.09.2000» зазначається: «Класний керівник - це

педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом учнів класу, навчальної групи професійно-технічного навчального закладу, окремими учнями, їх батьками, організацію і проведення позаурочної та культурно-масової роботи, сприяє взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку учнів (вихованців), їх соціального захисту».

Класний керівник виконує діагностичну, організаційну, виховну, координаційну, стимулюючу функції (М.М. Фіцула).

1. Діагностична функція: передбачає вивчення класним керівником учнів свого класу. Знання їх інтересів, нахилів, потреб, рівня вихованості, мотивів поведінки й інших якостей дає можливість скласти цілеспрямований і діючий план виховної роботи, організувати результативний щоденний виховний вплив на учнівський колектив у цілому і на кожного учня зокрема. Для виявлення індивідуальних особливостей учнів використовують методи науково-педагогічного дослідження.

2. Організаційна функція: полягає в умінні залучити колектив класу до різних видів виховної діяльності: пізнавальної, суспільно-корисної, орієнтованої, художньо-творчої. Для організації цього виду діяльності і забезпечення виховного результату педагог повинен володіти певними організаторськими уміннями і навичками.

3. Виховна функція: формування соціально-ціннісних мотивів поведінки учнів, здорових інтересів, духовних потреб, почуттів, позитивних моральних, правових, трудових, естетичних та інших якостей.

4. Координуюча функція: вироблення єдиних вимог педагогів, батьків, представників громадськості у процесі виховання учнів.

5. Стимулююча функція: своєчасне виявлення динаміки кожного учня класу.

Здійснення цих функцій пов'язане з виконанням ряду обов'язків.

Зміст виховної роботи класного керівника поєднує:

- формування національної свідомості і самосвідомості;
- виховання духовної культури особистості, поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки;
- виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності й культури розумової праці;
- формування високої мовної культури;
- утвердження принципів суспільної моралі;
- формування творчої, працьовитої особистості, забезпечення високої художньо-естетичної культури особистості;
- забезпечення повноцінного фізичного виховання;
- формування екологічної культури учнів, позитивного ставлення до природи;
- розвиток індивідуальних особливостей і талантів.

Класний керівник:

- ◆ здійснює виховання в учнів культури поведінки, формує в них високі моральні якості;
- ◆ забезпечує єдність педагогічних вимог з боку сім'ї і школи;
- ◆ організує в разі необхідності допомогу учням (навчальну, матеріальну, моральну);
- ◆ проводить заходи, які передбачають зміцнення здоров'я учнів;

- ◆ організує суспільно-корисну працю учнів, веде документацію класу;
- ◆ будує свої взаємини з учнями і їх батьками на демократичних началах, співробітництві, сприяє розвитку самоврядування учнів.

Реалізація всіх напрямків роботи класного керівника неможлива без грамотного планування.

3. Специфіка роботи класовода початкових класів з дитячими організаціями.

Дитячі та юнацькі організації, які діють сьогодні в Україні.

За час існування незалежної України з'явилося багато дитячих і юнацьких громадських організацій: "Пласт", "Спілка української молоді" (СУМ), Спілки піонерських організацій України (СПОУ), Українське дитячо-юнацьке товариство "Січ", Асоціація гайдів України, Українське дитячо-юнацьке товариство "Сокіл", "Курінь" та інші.

Українська організація "Пласт" - скаутська організація, що заснована в 1911р.

Основними завданнями її були: патріотичне і національне виховання, розвиток моральних, духовних і фізичних якостей юнаків та дівчат. У 1924 р. вона була заборонена і відновила свою діяльність лише в 1989 р. До кінця ХХст. скаутська організація "Пласт" діяла майже у всіх регіонах України.

Головна мета скаутського виховання — розвиток інтелектуального і духовного потенціалу молодих людей. В основі скаутського руху лежать такі принципи: обов'язок перед Богом; обов'язок перед іншими; перед самим собою.

В організацію можуть входити люди до 30 років, поділяються на групи:

- 7-10 років: хлопчики- кабскаути (дитина, щеня), дівчатка- браунскаути (пташенята);
- 11—14 років: хлопчики — бойскаути (розвідники), дівчатка — герлскаути;
- 15—21 рік: юнаки і дівчата — слідопити.

До 17 років дівчата і юнаки виховуються окремо. З 17 до 30 років старші можуть займатися виховною роботою в організації за умови, що вони не є членами політичних організацій. "Пласт" має чітку структуру, атрибутику: гімн, герб, форму, знаки розпізнавання, а також присягу.

Спілка української молоді (СУМ) створена у 1925 р. як організація, що бореться за створення української незалежної держави. В 1929—1930 рр. після переслідування членів Спілки організація припинила існування. Після Великої Вітчизняної війни (1945 р.) відновила діяльність у Німеччині, а в 1989—1990 на території України.

Основними завданнями Спілки є: виховання молоді у дусі українського патріотизму, чесності, свідомості, працьовитості. Девіз СУМа — "Бог і Україна". Організаційна структура: три основних групи - молодше юнацтво (6—9 років), юнацтво (9—12 р.) і старше юнацтво (12—16 років).

Спілка піонерських організацій України (СПОУ). Створена у 1990 р. як добровільне самодіяльне об'єднання дітей і підлітків, орієнтоване на ідеали гуманного і демократичного суспільства. Девіз спілки: «За Батьківщину, добро і справедливість!»
Символ: веселка, знак розпізнавання – семикольорова краваткаю

Українське дитячо-юнацьке товариство «Січ». Створене в 1993р. Девіз: «Сила, істина, честь!». Мета: відродження національної свідомості, утвердження національної ідеї, формування нового типу українського характеру – фізично досконалого, витривалого, патріотичного, освіченого, морального.

Основні напрямки роботи: вивчення історії козацтва, військово-патріотичне виховання, створення недільних козацьких шкіл, спортивних гуртків, організація оздоровчих таборів.

Українське дитячо-юнацьке товариство "Сокіл" засноване в 1894 р. Відроджується. Головна мета: виховання фізично і духовно розвинутої особистості. (Походи по рідному краю, організація оздоровчих таборів. Участь у змаганнях).

Асоціація гайдів України виник рух в Англії на поч. ХХ ст. В Україні – 1996. Дівчачий рух. Мета: розвиток і формування дівчинки як соціально зрілої особистості, активна участь у всіх сферах життя, зміцнення здоров'я. Завдання: залучення до системи гуманітарних цінностей, підвищення культурного рівня, знання історії, медицини, краєзнавства. 3 групи: ластівки (7-10 р), гайди (10-16 р.), рейнджери (16-20 р.) Є емблема, девіз, гімн, присяга.

4. Напрями, форми роботи класного керівника.

Основні напрямки роботи класного керівника:

- 1. Вивчення учнів:** продовжується упродовж всього терміну навчання, допомагає створенню необхідних умов для правильної організації виховної роботи в класі, визначенню індивідуального підходу до учнів.
- 2. Організація і виховання класного колективу:** класний керівник створює всі умови для успішного рішення навчально-виховних завдань. Він впливає на учнів не тільки своїм авторитетом, а і шляхом формування суспільної думки.
- 3. Координація виховної діяльності вчителів:** класний керівник покликаний забезпечити співробітництво з учителями свого класу, домогтися єдності вимог і педагогічних впливів.
- 4. Організація і проведення позакласної виховної роботи:** вміло організована позаурочна діяльність учнів допомагає правильно, розумно організувати дозвілля, вільний час учнів.
- 5. Підвищення якості знань учнів:** завдання пов'язане з підвищенням знань, класний керівник вирішує не самотійно, а у співробітництві з учителями свого класу.
- 6. Зміцнення дисципліни і виховання культури поведінки:** дисципліна — це мета, необхідний засіб успішного виховання і поведінки, результат навчально-виховного процесу.
- 7. Робота з батьками учнів:** класний керівник більше спілкується з родиною учня. Родина - це найближча сфера соціального оточення.

5. Критерії оцінювання ефективності виховного процесу.

Для оцінювання результатів виховного процесу необхідно мати чітке уявлення про визначення рівнів вихованості учнів, їхньої свідомості, поведінки; вміти бачити зміни в їх поведінці у результаті виховних впливів; обирати найефективніші форми і

методи виховання. Без цього неможливо об'єктивно оцінити ефективність та якість виховної роботи, її впливу на колектив, кожного учня зокрема.

***Ефективність виховання** — співвідношення між метою виховання і результатами, досягнутими у процесі формування особистості, соціальних груп.*

Складність процесу виховання: результати його не завжди помітні відразу. Тільки з часом можна судити про результативність виховного впливу педагога, що виявляється у вихованості дітей.

***Вихованість** — комплексна характеристика особистості, враховує наявність і рівень сформованості в неї суспільно значущих якостей.*

Основа вихованості — моральні якості (рівень набутого морального досвіду, моральної зрілості).

Результати процесу виховання різні, оскільки залежать від індивідуальних особливостей вихованців, їх ставлення до навколишнього світу, виховних впливів, однолітків, батьків, педагогів.

Рівень вихованості наближено характеризують словами: високий, середній, низький.

***Рівень вихованості** — ступінь сформованої в учня відповідно до вікових можливостей найважливіших якостей особистості, які є показниками вихованості.*

Високий рівень певної якості особистості характеризується наявністю всіх ознак, властивих цьому показнику. Середній — наявністю половини чи більше ознак відповідного критерію. Низьким вважають такий, коли є менше половини ознак від загальної кількості чи коли їх немає взагалі.

Критерієм вихованості кожної особистості є не лише знання законів, правил, норм поведінки, а конкретні дії відповідно до визнаних норм і правил. Такі критерії не можуть бути універсальними, бо в кожному конкретному соціальному середовищі є свої норми і правила, а отже, і показники вихованості людини. При цьому слід враховувати вік, рівень соціального досвіду людини тощо.

***Критерії вихованості** — ознаки, за допомогою яких роблять висновок про рівень вихованості людини, оцінюють результати виховного впливу.*

Критерії визначення ефективності виховного впливу шкільного колективу об'єднують у такі групи:

1. Критерії оцінювання організаційної структури і складових шкільного колективу:

- відповідність структури колективу соціальній моделі суспільства;
- чіткість розподілу функцій між внутріколективними об'єднаннями і органами управління;
- взаємозв'язок між внутріколективними об'єднаннями (органами шкільного управління);
- здійснення управління діяльністю шкільного колективу як єдиного процесу на основі співуправління педагогів, учнів, батьків, громадськості.

Рівні сформованості шкільного колективу визначають на основі стадій його розвитку.

Високий рівень сформованості шкільного колективу відповідає третій стадії розвитку колективу, коли він повністю виконує виховні функції, характеризується соціально ціннісними мотивами, демократичною спрямованістю. Члени колективу відрізняються високим рівнем активності, ініціативності, самостійності в процесі різнопланової діяльності, моральної сформованості

Середній рівень адекватний другій стадії розвитку колективу, характеризується появою активу, який бере на себе частину повноважень керівника колективу, ситуативними виявами демократичного співжиття. Члени колективу виявляють середній рівень активності, ініціативності, самостійності в процесі організації діяльності шкільного колективу, моральної вихованості.

Низький рівень свідчить про першу стадію розвитку колективу, характеризується індивідуалістичною спрямованістю членів колективу, якого фактично ще немає. Керівник змушений брати на себе роль «диктатора». Активність, ініціативність, самостійність виявляються дуже рідко, відчутний низький Рівень моральної вихованості.

2. Критерії оцінювання змісту виховної діяльності учнів, колективу, рівня його впливу на особистість учня:

- відповідність між змістом виховання та вимогами суспільства;
- єдність необхідних напрямів виховання з моральною їх сутністю;
- комплексність у процесі здійснення всіх напрямів виховного впливу;
- індивідуалізація виховання.

3. Критерії визначення характеру внутріколективних відносин:

- соціальна спрямованість внутріколективних стосунків; наявність стосунків взаємовідповідальності, взаємозалежності;
- погодженість ділових і особистих стосунків між учнями різного віку у процесі різнопланової діяльності шкільного колективу;
- наявність моральності в процесі спілкування; уміння узгоджувати колективні та власні інтереси.

4. Критерії незалежного оцінювання особистості членами колективу:

- соціальна спрямованість: суспільна активність, громадський обов'язок, ідеали, ціннісні орієнтири тощо;
- ставлення до трудової діяльності: відповідальність за доручену справу, творчий підхід, ініціативність у роботі, підвищення професійних знань тощо;
- організаторська діяльність: ділові якості (цілеспрямованість, працьовитість, дисциплінованість, ініціативність), організаторські вміння чітко визначити мету і поставити завдання перед колективом і окремими його учасниками, розставити людей і організувати роботу трудового колективу, уміння налагодити контроль і стимулювання діяльності, оперативно розв'язати і об'єктивно оцінити результати роботи колективу;
- взаємини з товаришами по трудовому колективу, відносини з учнями навчального закладу, підлеглими; доброзичливість, повага, гуманність у стосунках з людьми.